

BORNOVA

KENT DERGİSİ ARALIK 2018 | SAYI:19

BORNOVA BELEDİYESİNİN ÜCRETSİZ YAYINIDIR. ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR.

95. yıla yakışır Cumhuriyet kutlaması

Geçmişin izinde bugün
Bornova Günleri

Bir hayalin peşinde 60 yıl
Kokoreççilerin Kralı Asım Usta

Bornova
Belediyesi

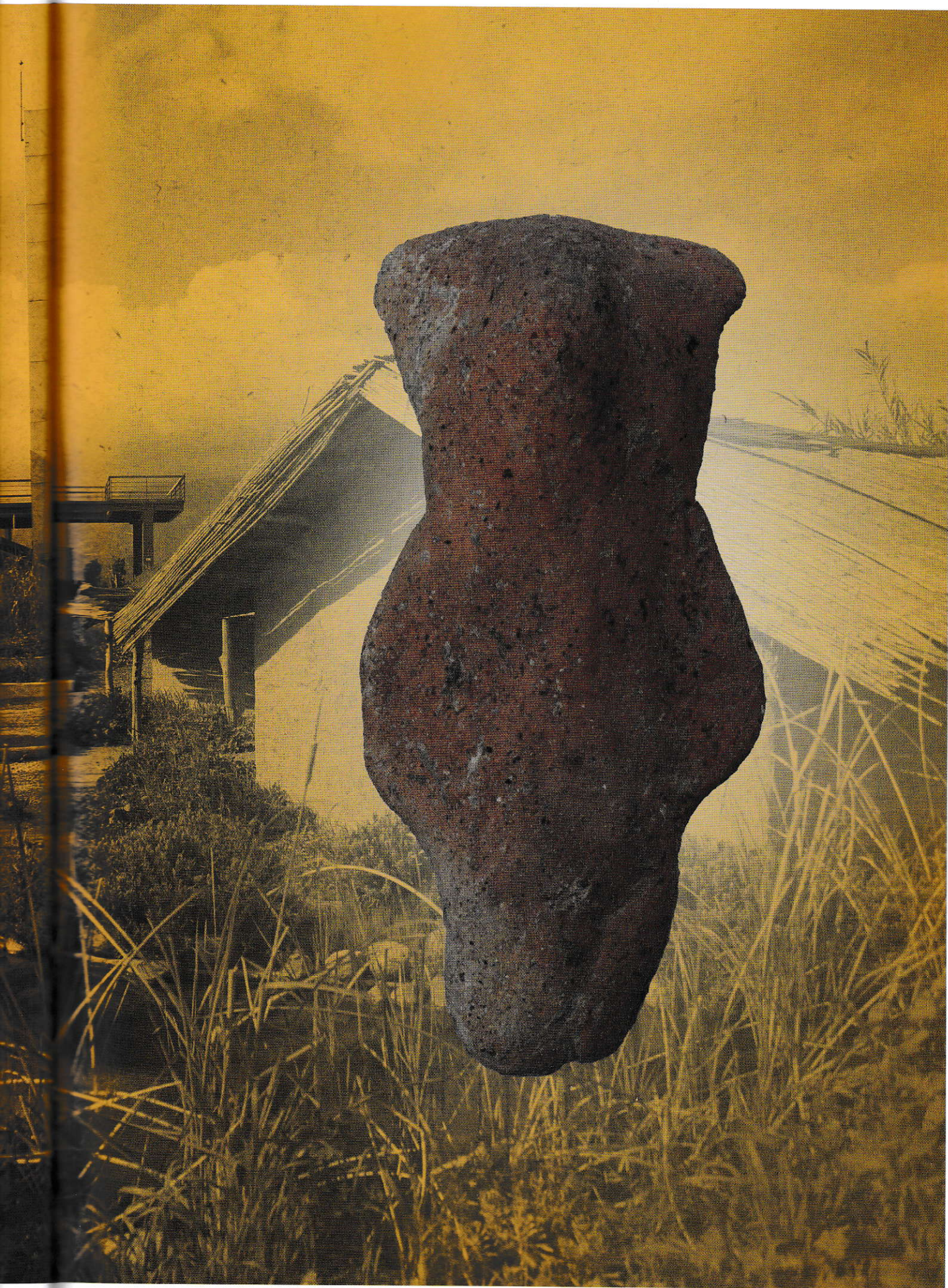
ISSN 2147-1401

TARİH ÖNCESİ DÖNEMDEN BİR 'AYI' HEYKELCİĞİ

DR. ZAFER DERİN
YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ KAZI BAŞKANI

Yeşilova Höyüğü kalıntılarındaki bulunan
8 bin 200 yıl öncesine tarihtli ayı
heykelciği, tarih öncesi toplumlarının
inanç ve sembollerinden biri olarak
kabul ediliyor.

İzmir'in Tarih Öncesi Yerleşim Alanı Yeşilova Höyüğü'nde, 2005 yılından bu yana devam eden kazılar kentin ve özellikle Bornova'nın geçmişine ait yeni izlerin ortaya çıkmasını sağlıyor. Kazıların başlangıcından itibaren Bornova Belediyesinin ve İzmir Büyükşehir Belediyesinin de desteğiyle tüm yıl boyunca süren çalışmaların sonuçları, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi vasıtasıyla toplumla paylaşıyor. Ziyaretçi Merkezi bu şekilde, yılda 25 bin kişiye ulaşan ziyaretçi sayısı ile kültür, turizm ve eğitim alanı haline dönüşüyor. Yeşilova Höyüğü'nde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ege Üniversitesi adına sürdürülen bilimsel çalışmalardan elde edilen bulgular ve yeni keşifler, 8 bin 500 yıl önceki İzmir'in ilk toplum yaşamının şaşırtıcı gerçeklerini ortaya koymaya devam ediyor. 8 bin 500 yıl önce suları, havası ve bitki örtüsüyle Bornova Ovası'ndaki verimli topraklar üzerinde yaşayanların, çevrelerindeki doğal yaşama da son derece uyum sağlayan ve saygı duyan bir toplum oldukları anlaşılmıştır. Çevrelerindeki domuz geyik gibi hayvanları avlayan, tarım yapan, büyük ve küçük baş hayvan yetiştirip, denizden midye toplayan bu topluluklar kimi zaman karşı karşıya geldikleri yabani hayvanları, yaşamın bir parçası olarak kabullenmişlerdir. Yeşilova Höyüğü'nde önceki yıllara ait bazı buluntular Anadolu'daki en eski yabani hayvanlardan biri olan panterin İzmir'deki varlığını ortaya çıkartmıştı. 2017 yılı çalışmaları bu kez ova üzerinde başka bir yabani canlının varlığına ilişkin yeni bulguları ortaya koydu. Günümüzden 8 bin 200 yıl önceye kadar giden tabakalar içinde ele geçen küçük bir

heykelcik, toplumun yaşamına katılmış bir başka hayvanın ilk kanıtlarıydı. 6,8 cm. uzunluğunda kilden yapılmış bu heykelcik, geriye çekilmiş iri kulakları ve ileriye doğru uzanan burun ve ağzı, iri gözleri ile, kolları iki yanda, ayakta dikilir vaziyette gösterilmiş bir ayı heykelciğidir. Tipik iki ayağı üzerinde durur şekilde betimlenen bu hayvanın özel olarak gözlem sonucu bu duruş şeklinin verildiği anlaşılmaktadır. Ayı ile ilişkili buluntular sadece bu küçük heykelcik ile sınırlı değildir. Zira ayıya ait somut

verilerin bir kısmı Yeşilova Höyüğü kazı alanlarında Yasitepe’de bir mekanın tabanı üzerinde ortaya çıkartılmıştır. Günümüzden 5 bin yıl öncesine giden buluntular içinde ayıya ait bir diş ele geçmiştir. Yıkılan bir mekanda devrilmiş iri küpün altında bulunan ayı dişi iri boyutlu bir hayvana aittir. Böylece ayının Yeşilova Höyüğü’nde hem 8 bin 200 yıl önce Cilalı Taş Dönemi yaşayanlarıncası ve hem de beş bin yıl önce Bronz Dönemi toplulukları tarafından kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Günümüzden 11 bin yıl önce Göbekli Tepe’nin taşlarında, 8 bin yıl önce Çatalhöyük’ün kabartmalı duvar betimlemelerinde ve heykelciklerinde gördüğümüz ayı betimlemeleri, yırtıcıların Anadolu toplum yaşamındaki varlığının kanıtlarıdır. Yeşilova Höyüğü dışında Çatalhöyük’te mühür ve küçük heykelcik şeklinde gördüğümüz bu tür hayvanın benzerlerine Kıyı Ege Bölgesi ve Yunan Adalarında yapılan araştırmalarda ele geçirilmiş buluntular arasında da rastlamak mümkündür.

İzmir’in bütün kültürel süreci içinde yer alan bu canlının, ana tanrıça gibi İzmir’in ilk toplumunda saygı gördüğü ve onların yaşamında önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Ana tanrıça gibi kapların üzerinde gösterilen ve olasılıkla 8 bin 500 yıldır bu coğrafyanın parçası olan ayı, İzmir’i doğası ve tarihi geçmişi ile bütünleştiren bir simgedir. Basit yapımla taşınabilir nitelikli bu küçük heykelciğin süsleme ve dekorun ötesinde anlamlar taşıdığı konusunda şüphe yoktur. Ayağa kalkmış ayı karakteri, simgesel bir ifade tarzı olarak Taş Devri’ndeki kapsamlı bir sembolik sistemin parçası olduğu görülebilmektedir. Bu semboller dünyasına ait tekrarlanan motifler günümüzde olduğu gibi geçmişte de korku, kaygı ve saygınlık yaratan, ayı gibi ender görülen bir hayvanı simgelemektedir. İçerikleri yorumlamaya açık bu tür motiflerin İzmir’in Tarih Öncesi toplumunun, zengin sembol sisteminin bir parçası olduğu açıktır.

Bu tür yırtıcı hayvan betimlemeleri, genellikle Tarih Öncesi Çağ’da kutsal alayı koruyucu kimlikleri ile ön plana çıkarlar. Söz konusu betimlemeler üzerindeki hayvanların genel olarak ne mesaj verdikleri bilinmese de insanlar ile Tanrılar dünyası arasında hayvanların bir bağı olduğuna inanılmıştır. Dolayısıyla benzer tarzdaki hayvan betimlemelerinin kimi zaman Tanrı sembolleri yerine kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunlarla, Göbekli Tepe ve Çatalhöyük’te olduğu gibi Yeşilova Höyüğü Tarih Öncesi toplumunda yaşayanların kültürel belleğe sahip olduklarını ve yaşamlarını etkileyen faktörleri heykelcik ve kabartmalar şeklinde anlamlandırarak, bu kutsal işaretle yardımcıyla resimsel olarak günümüze aktardıklarını söyleyebiliriz.

Büyük fiziksel güce sahip ayılar, Yeşilova Höyüğü toplumunun “Şamanist” duygu ve düşüncelerinin bir yansımasıdır. Ayı heykelciğinin buradaki varlığı dişil ya da eril olma özelliği ile de doğrudan bağlantılıdır. Buradaki ayı, sembollerin yer aldığı dünyada gücün karşılığı olan erkeği mi simgeliyordu, yoksa kadının ana kavramı ile mi ilişkiliydi? Bunun yanıtı kolay verilemese de yavrularını büyütünceye kadar onları kollayan ve yetiştiren dişi ayılar gibi “ana” ile ilişkili dişil bir özelliği ön planda olmalıdır. Sonuçta, taşınabilir küçük kutsal nitelikli bu heykelcik, Yeşilova Höyüğü Tarih Öncesi toplumunun inanç ve sembollerinden biridir. Olasılıkla ayıya ait bir parça olarak dişin de, sembolik ve dinsel değerini 5 bin yıl önce de korumaya devam ettiğinin bir kanıtıdır.